

لە كۆنگرەيەكى رۆژنامەنووسىدا رېڭخەرى راسپاردە نۆدەولەتتەكان تيشكى خستە سەر چەند بابەتتىكى
هەنووكەيى

ئەمىر 2020/4/26 د. دىندار زىبارى رېڭخەرى راسپاردە نۆدەولەتتەكان لە حكومەتى ھەريىمى
كوردستان لە كۆنگرەيەكى رۆژنامەنووسىدا تيشكى خستە سەر چەند راپۆرتتىكى لايەنە نۆدەولەتتەكان
و ئەندامىەتى حكومەتى ھەريىمى كوردستان لە لىژنەى ھەماھەنگىكار لەگەل تىمى يۆنىتاد، چەند
كەيسىكى تايبەت بە رۆژنامەنووسان، قەبارەى ھاوکاریيە نۆدەولەتتەكان بۆ عىراق و ھەريىم لە
رووبەروو بوونەو ھى كۆرۇنا، كەمكردنەو ھى ھاوکاریيەكانى نەتەو ھەيەكگرتووەكان و دەولەتان بۆ ئاوارە و
پەنا بەران و چەند كەيسىكى دىكە.

لە سەرەتاي كۆنگرەكەدا رېڭخەرى راسپاردە نۆدەولەتتەكان تيشكى خستە سەر راپۆرتى خاتوو سىسىليا
خىمىنىز بىرپاردەرى تايبەتى نەتەو ھەيەكگرتووەكان بۆ مافەكانى مرۆڤى ئاوارە ناوخوايىەكان و تى:
حكومەتى ھەريىمى كوردستان پيشواىى لە راپۆرتى خاتو سىسىليا خىمىنىز بىرپاردەرى تايبەتى
نەتەو ھەيەكگرتووەكان بۆ مافەكانى مرۆڤى ئاوارە ناوخوايىەكان دەكەين، ئىمە لە پەيوەندىداين لەگەل
بىرپاردەرى تايبەتى نەتەو ھەيەكگرتووەكان سەبارەت بە مافەكانى مرۆڤى ئاوارە ناوخوايىەكان، چونكە
ناكرى ۋەك كەيسىكى كاتى مامەلە لەگەل ئاوارە ناوخوايىەكاندا بكرى و پيوستە كۆمەلگاي نۆدەولەتى بە
گرنگىيەو ھەمەلەيان لەگەلدا بكات.

زىبارى ھەروەھا وتى: بەپىيى دوايىن داتا و سەرژمىرى نووسىنگەى رېڭخەرى كاروبارى مرۆيى نەتەو ھە
يەكگرتووەكان (OCHA) تا ئىستا (165,000) راگويزراو لەو كەمپانەدا دەژين كە حكومەتى ھەريىم
دابىنى كرديوون، لەوانە (135,399) لە دھۆك و (15,981) لە ھەولير و (13,620) لە سلىمانى، ھەروەھا
لە ھەرسى پارىزگاگەى ھەريىم ژمارەيەكى زۆرى راگويزراو لە دەرەو ھى كەمپەكاندا دەژين، لەوانە
(190,000) لە دھۆك و (170,000) لە ھەولير و (120,000) لە سلىمانى. لەلايەكى دىكەو، نزيكەى
(21,000) راگويزراو لە كەمپە نافەرمىيەكاندا دەژين. حكومەتى ھەريىم (70%) و نەتەو ھە
يەكگرتووەكان (25%) ى و رېڭخراو ھەريىمەكانى تريش (5%) ى پىداويستىيەكانيان دابىن دەكەن.

لەبارەى رېكارەكانى رووبەروو بوونەو ەى قايرۆسى كۆرۆنا لە ەەرېمى كوردستان و قەبارەى ئەو ھاوکارىيە نۆدەو لە تىيانەى كە پېشكەش بە عىراق و ەەرېم لە رووبەروو بوونەو ەى كۆرۆنا كران د. دىندار زىبارى وتى: دواى بۆلەو بوونەو ەى قايرۆسى كۆرۆنا لە ولاتى چىن و دواتر بۆ چەند ولاتىكى دىكە، حكومەتى ەەرېمى كوردستان بابەتەكەى بە ەند وەرگرت و لەسەر سەرۆكايەتى ئەنجومەنى وەزيران گرنىيەكى زۆرى پىدرا، دواى ئەو ەى چەند حالەتتىكى نەخۆشىيەكى لە ولاتى ئىرانى تۆمار كران، وەك يەكەم ەنگاو بە فەرمانى بەرپز حكومەتى ەەرېمى كوردستان بودجەيەكى كراو بۆ رووبەروو بوونەو ەى قايرۆسى كۆرۆنا تەرخان كرد و لە رۆژى 2020/2/26 دەوامى قوتابخانەكانى بۆ ماو ەى مانگىك داخست، دواتر دەوامى زانكۆ و پەيمانگانى لە سەرتاسەرى ەەرېم داخست و كاتژمىرەكانى دەوامى ئاسايى فەرمانبەرانى كەم كردهو، ەروەها رايى كردنى مامەلەى ھاوولەتايانى لە چەند فەرمانگەيەك راگرت كە ئەگەرى قەرەبالغى و بەركەوتنى ھاوولەتايانى تىدا زۆرە. ەروەها وتى: ئەم رېكارەنى كە لە ەەرېمى كوردستان گىرانە بەر مايەى دەستخۆشى و ستايشى رېكخراو نۆدەو لە تىيەكان و ولاتان بوو، چونكە ەەر زوو حكومەتى ەەرېم لە فۆكەخانە و دەروازە سنوورىيەكان رۆشويىنى توند ئەنجامدران بۆ پشكنىنى ئەوانەى لە دەروەى ولاتەو روويان لە ەەرېمى كوردستان كرد لەوانە كەرەنتىنە كردنى 2,000 كەس كە لە ئىرانەو ەى گەرابوونەو ەەرېمى كوردستان بۆ ماو ەى 14 رۆژ، ەروەها دەستكرا بە رۆشويىنى ياسايى و گەران بەدواى ئەو كەسانەى كە گومان دەكرىت لە دەروەى خالە سنوورىيە فەرمىيەكانەو ەى ھاتنەو ەەرېمى ەەرېم و پشكنىنيان ئەنجام نەدايىت بۆ ئەو ەى كەرەنتىنە نەكرىن. بەگشتى رېكارەكان دلخۆشكەرن و ئەگەر ھاوولەتايان زياتر پابەندى رېنمايىەكان بن ئەوا ئەم قۇناغە بە سەرکەوتوويى و كەمترىن زيان تىدەپەرپىنين.

لە بارەى ھاوکارىيە نۆدەو لە تىيەكانى بۆ ەەرېمى كوردستان لە رووبەروو بوونەو ەى قايرۆسى كۆرۆنا، دىندار زىبارى رايگەياند: لىژنەيەكياى رووبەروو بوونەو ەى قايرۆسى كۆرۆنا لە ەەرېمى كوردستان پىكھات بە سەرپەرشتى بەرپز سەرۆكى حكومەت، ئەم لىژنەيە بەردەوامە لە ئەنجامدانى كارەكانى بۆ رىگە گرتن لە بۆلەو بوونەو ەى قايرۆسەكە بۆ ئەم مەبەستەش لە پەيوەندى بەردەوامدايە لەگەل وەزارەتى تەندروستى حكومەتى فیدرال و لایەنە نۆدەو لە تىيەكان بۆ يارمەتيدانى ەەرېم، لەم روو ەو ەى حكومەتى چىن لە رىگاي كونسولخانەى گشتىي لە ەولير يارمەتى پېشكەش بە ەەرېم كردووە كە پىكدىت لە كەرەستە و كەلوپەلى پزىشكى پىويست بۆ رووبەروو بوونەو ەى كورون، لە 2020/3/25 نەتەو ەى كگرتووەكان پلانئىكى مرۆيى راگەياند بە برى (2) مىليار دۆلار بۆ يارمەتيدانى ولاتە ەەرەزەكان لەوانەش عىراق، حكومەتى ويلايەتەيە كگرتووەكانى ئەمريكا برى (15.5) مىيۆن دۆلارى پېشكەش بە عىراق كرد، حكومەتى ژاپۆن برى (41) مىيۆن دۆلارى پېشكەش بە حكومەتى عىراق كردووە، پرۆگرامى گەشەپيدانى نەتەو ەى كگرتووەكان بە ھاوبەشى لەگەل ولاتانى ھۆلەندا، بەلجىكا و سويد برى (5) مىيۆن

دۆلاری پېشكەش بە حكومهتی عېراق كړدووه، كۆميسۇنى بالاي نەتەو ەيەكگرتووهكان بۇ كاروباری پەنا بەران ھاوکاری ماددی پېشكەش بە (110,000) خېزان كە دەكاتە (550,000) پەنا بەر و ئاوارە كړد، رېكخراوی تەندروستی جيهانی بە بری نزيكەي (500) ھەزار دۆلار پېداويستی پزېشکی و پېداويستی خۇپاريزی تايبەت بە بەرەنگاربونەو ەي فايروۇسی كۆرۇنايېشكەشی ھەرېم كړد، رېكخراوی سيبيرت ئۇف ئەمريكا لە رېگای كونسولخانەي گشتی ئەمريكا لە ھەولېر بری (18,000) دۆلاری پېشكەش بە وەزارەتی پېشمەرگە كړد بۇ دابینكردنی كەلوپەلی خۇپاريزی بۇ ھېزەكانی پېشمەرگە وچەندین ھاوکاری تری مرؤبی لەلایەن چەند رېكخراویکی نیودەولەتی لەوانەش (Free Burma Rangers, IOM, I CRC)، وچەندین رېكخراوی تر). لە بارەي ھاوکاری رېكخراو ە ناوخییەكان د. دیندار زېباری وتی: لەلایەن چەندین رېكخراویكەو ە ھاوکاریەکی یەكجار زۆر پېشكەش بە ھەرېمی كوردستان كرا و لەوانە: دەزگای خېرخوازی بارزانی كە پرۆژەي ھېلی گەرمی ھاوکاری خۇراکی خستە كار و توانرا ھاوکاری پېشكەش بە (25,234) خېزان بكریت و چەندین چالاکی تر، دەزگای روانگە ھەلمەتیکي بەرفراوانی دەستپېكرد بۇ دابینكردنی خۇراك بۇ ئەو خېزانانەي پېویستیان بە ھاوکاریە لە سەرتاسەي ھەرېمی كوردستان و رېكخراوی رۆژگاری كورد بۇ ھاوکاری مرؤبی ھەستا بە دابەشكردنی زیاتر لە 2,100 سەبەتە و 250 بۇكس خۇراك بەسەر خېزانە ھەزارەكانی شاری ھەولېرودەو روبەری و چەندین رېكخراوی تر. زېباری ئەو ەشی خستەروو كە لەو كاتەو ە كە فايروۇسی كۆرۇنا بۆلۆتەو ە كۆی گشتی پارەي خەرجكراو لەلایەن حكومەتی ھەرېمی كوردستان (بەو پارەيەي لە حكومەتی فیدرال یەعیراقیشەو ە ھاتو ە) بۇ ھەر دوو مانگی ئادار ونيسان بریتیه لە (17,390,162,100) ھەق دە ملیار و سى سەد و نەو دە ملیۆن دینار و سەدو شەست و دوو ھەزار و سەد دینار.

زېباری تېشکی خستە سەر كەيسی دەستگير كردنی ھېمن مامەند و وتی: ھېمن مامەند لە رېگای تۆرە كۆمەلایەتیيەكان و بە بۆلۆكردنەو ەي زانیاری نادروست وەك بۆلۆبونەو ەي فايروۇسی كۆرۇنا لە بەندیخانەكانی كوردستان، ھەروەھا ھانی خەلكی داو ە بۇ ئەو ەي قەدەغەي ھاتوچۆ بشكېن، بۆیە داواکاری گشتی ھەرېم سكالای دژی ناوبراو تۆمار كړدووه، دادگا فەرمانی دەستگير كردنی دەر كړدووه و رېكارەكانی دەستگيركردنیشی بەپېی یاسا بو ە لە ھەمان كاتدا وەك ھەر دەستگيركراویکی ديكە گشت مافیکی ھەبە وەك بوونی پاريزەر كەسانی ديكەش ھەن لە دەرەو ەي ھەرېم دەژین بە ھەمان شپو ە رېكاری یاساییان بەرامبەر دەگیریتە بەر ھەر كاتیک بگەرپنەو ە ھەرېمی كوردستان.

دوای ئەوەی رۆژی 2020/4/5 بە کەفالهت ئازاد کرا راستەوخۆ لە رێگای دەزگاكانی راگەیانندنەوه چەند وشەیهکی ناشیاوی ئاراستەى ھێزەکانی پۆلیس، بۆیە بەرپۆهەرایەتی پۆلیسی ھەولێر سکالای یاسایی دژی بەرز کردەوه و بە جێئێدان و ناوزێاندن تۆمەتباری کرد، ئیستا ناوبراو بەپێی ماددەکانی (434, 433) لە یاسای سزادانی عێراقی دەستگیرا کراوه.

لەبارەى بە کەیسى مستەفا سەلىمى و عەدنان رەشىدى زێبارى وتى: بەپێى دەستورى عێراقى رادەستکردنەوه رێگەپێدراو نییە و ئەگەر کەسێکیش رادەستبکێتەوه دەبێت بەئاگادارى ھەردوو حکومەت و بەپێى رێککەوتنامە نێودەولەتییەکان بێت و پێشتریش شتى وا لە عێراق و ھەریمی کوردستان لەگەڵ ولاتان کراوه، بەلام بەھىچ شێوەیەك بۆ کەیسى سیاسى رێگەپێدراو نییە. دوای پشکین و وردبوونەوه لە تۆمارى داتای بەردەستى ئاسایشى سلیمانى و نشینگە و دەروازە سنوورییەکان ھاتنى ھىچ کەسێک بە ناوی (مستەفا سەلىمى) تۆمار نەکراوه. سەبارەت بە عەدنان رەشىدى لە شارۆچکەى پێنجوین لە رۆژی 2020-3-17 سکالای لەسەر دوو کەسى نادیار تۆمار کرد و بە دەستدریژی کردن و ئەشکەنجەدان تۆمەتبارى کردن، رۆژی 2020-3-27 توانا تۆمەتبارى سەرەکی دەستگیر بکړئ و تۆمەتبارى دووھمى رووداوەکەى ئاشکرا کرد، ئیستا تۆمەتباران بەپێى ماددەکانى (421) و (31-405) لە یاسای سزادانی عێراقى راگیراون.

لە بارەى ھەماھەنگى لەگەڵ یۆنیتاد رێکخەرى راسپاردە نێودەولەتییەکان وتى: حکومەتى ھەریم لە رێگای رێکخەرى راسپاردە نێودەولەتییەکانەوه ئەندامە لەتیمی نیشتمانى عێراق تاییەت بە مامەلە کردن لەگەڵ تیمى (یۆنیتاد)، ئەم تیمە بۆ لیکۆلینەوه بۆ لێپێچینەوه لە تاوانەکانى داعش (یۆنیتاد) بە برپارى ئەنجومەنى ئاسایش ژمارە (2379) ى سالى 2017 بە سەرۆکایەتیی کەریم ئەحمەد خان، ڕاویژکاری تاییەتى سکرێتێرى گشتیی نەتەوه یەكگرتووھەکان دامەزراوه بە مەبەستى بەدیكۆمێنتکردنى تاوانەکانى تیرۆرىستانى داعش، تیمى ناوبراو لە 107 پشپۆر و شارەزای نێودەولەتى پێکھاتوو و دەستى بە کارەکانى کردوو. برپار وایە تیمى لیکۆلەرانى عێراقى دابمەزرێت بۆ یارمەتیدانى (یۆنیتاد) لە کارەکانى لیکۆلینەوه و لەسەر ئاستى حکومەتى ھەریمیش لیژنەى لاوەكى دامەزراوه، ئیمە لە گشت کۆبوونەوه و چالاکییەکانى تیمى ناوبراو ئامادەین، ھەرۆھە حکومەتى ھەریم ناوی ژمارەيەك دادوھرى پێشکەش کردوو و ھەك پشپۆرى نیشتمانى لەو لیژنەيە و لیستیكى پێشکەش کردوو بە پێداوێستییەکانى پۆلیس و ئاسایشى ھەریم بۆ مەبەستى ئەرشیف کردنى بەلگەنامەکان.